

**De rol van IQ binnen
(her)indicatie Wlz
en
schoolkeuze/plaatsing**

*Uitwerking van een vragenlijst uitgezet onder
orthopedagogen en psychologen*

Inhoud

1. Inleiding	3
1.1 Algemene kenmerken respondenten.....	3
2 De rol van IQ bij (her)aanvraag indicatie CIZ.....	4
2.1 Hoe belangrijk is de rol van het IQ binnen de (her)indicatie Wlz zoals het nu gehanteerd wordt? .	4
2.2 Ben je het eens met de rol van het IQ binnen de (her)indicatie zoals het nu gehanteerd wordt? ..	5
2.3 Zijn er casussen geweest waarbij je een IQ moest geven voor een CIZ (her)indicatie, terwijl je dat niet kon of wilde?	6
2.4 Is bij deze casussen (van de vorige vraag) alsnog een naar jouw mening passende indicatie afgegeven?	7
3. De rol van IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing.....	8
3.1 Hoe belangrijk is de rol van het IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt?	8
3.2 Ben je het eens met de rol van het IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt?	10
3.3 Zijn er casussen geweest waarbij je een IQ moest geven voor een schoolkeuze of plaatsing, terwijl je dat niet kon of wilde?	11
3.4 Is bij deze casussen (van de vorige vraag) alsnog een naar jouw mening passende schoolkeuze gemaakt?	11
5. Conclusies en aanbevelingen	13
6. Literatuur	14

1. Inleiding

De NVO en het NIP krijgen al geruime tijd signalen over de rol van het IQ bij de (her)indicatie Wlz en schoolkeuze/plaatsing. Steeds meer wetenschappelijke evidentie laat zien dat een IQ test niet onderzoekt hoe het kind leert en wat het nodig heeft om zichzelf te ontwikkelen. Ook de voorspellende waarde van het IQ voor toekomstig functioneren, wordt steeds meer in twijfel getrokken (Blackwell et al., 2015; Loretan et al., 2019; Torres van Grinsven, 2022; Van Hoogdalem & Bosman, 2023). Desondanks lijkt het gebruik van de IQ-test als vorm van ‘slagboomdiagnostiek’ aan de orde van de dag te zijn in de dagelijkse praktijk van scholen, samenwerkingsverbanden, ggz-instellingen en andere organisaties.

Om deze signalen breder te toetsen is een vragenlijst uitgezet naar de rol van IQ binnen een (her) indicatie Wlz en schoolkeuze/plaatsing. De vragenlijst is ingevuld door 129 respondenten.

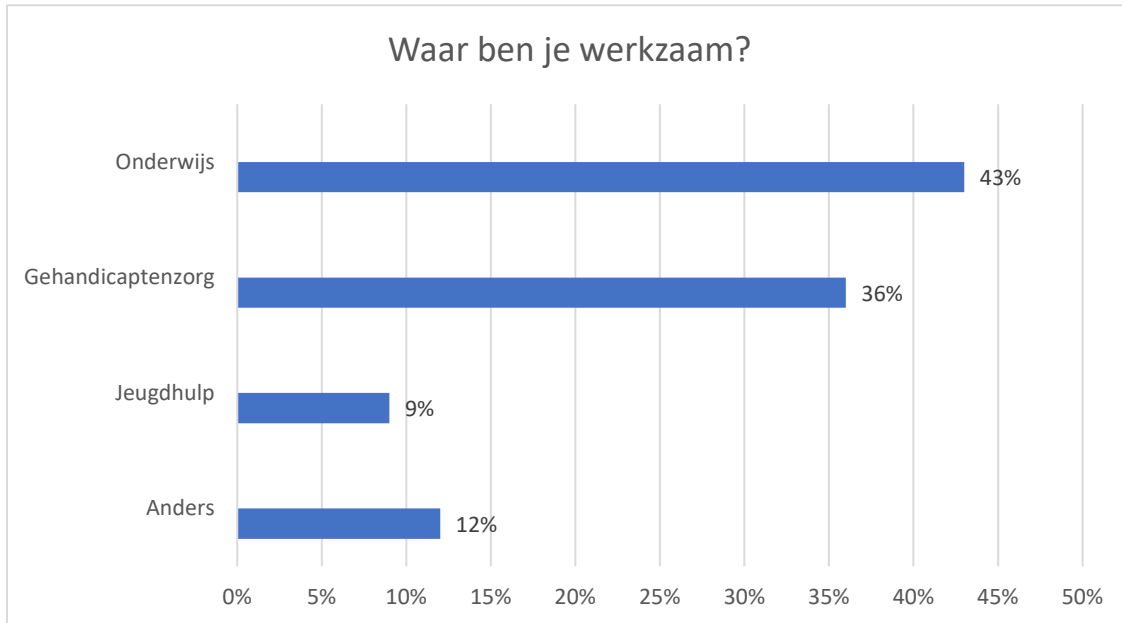
1.1 Algemene kenmerken respondenten

Van de 129 respondenten is ongeveer de helft van de respondenten werkzaam als orthopedagoog of orthopedagoog-generalist en de helft als psycholoog, GZ-psycholoog, KJ-psycholoog, KNP-psycholoog of KP-psycholoog, zie tabel 1.

Registraties	
Orthopedagoog	33 (waarvan 3 i.o.t. OG)
Orthopedagoog-generalist	36 (3 ook GZ)
Psycholoog	13 (waarvan 3 i.o.t. KJ-psycholoog)
GZ-psycholoog	38 (16 ook KJ en 3 OG)
KJ-psycholoog	21
K(N)P-psycholoog	3
Onbekend	3
Anders	EMDR practitioner (2), schoolpsycholoog, Post master orthopedagoog SKJ, psychotherapeut (2)

Tabel 1. Algemene kenmerken van de respondenten. Let op: Een aantal respondenten heeft meerdere registraties, het totaal aantal registraties is daarmee hoger dan het aantal respondenten.

Het grootste gedeelte van de respondenten is werkzaam in het onderwijs (N=55) en de gehandicaptenzorg (N=47), zie grafiek 1.

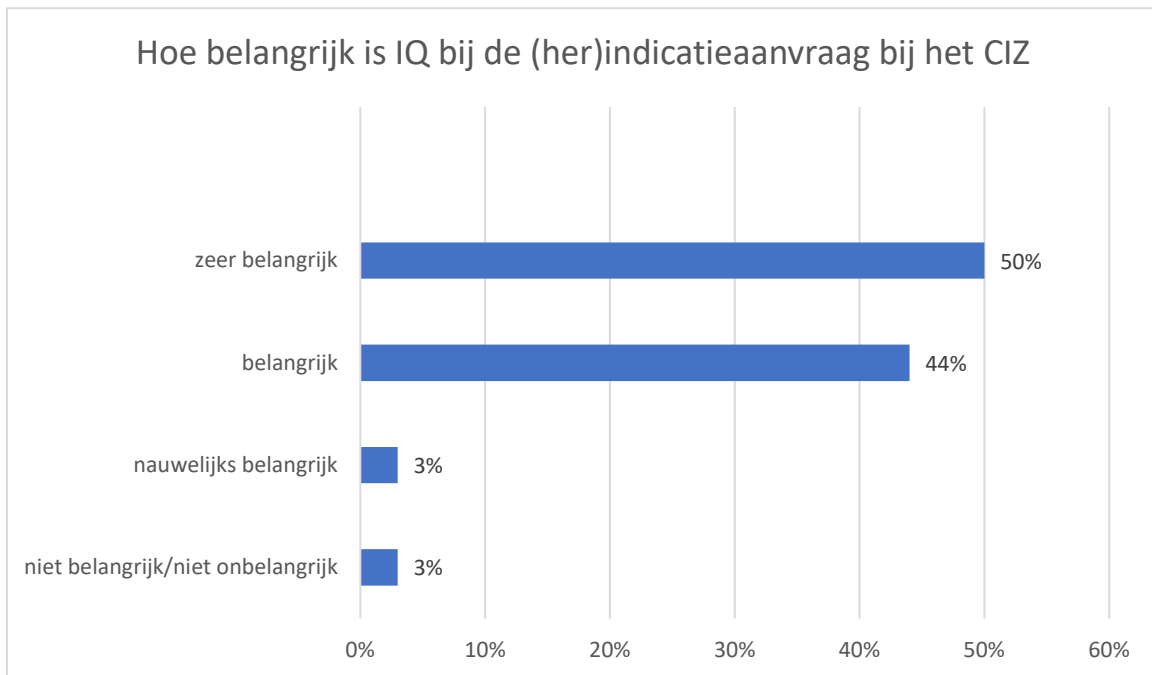
Grafiek 1. Weergave van het aantal respondenten per werkveld.

2 De rol van IQ bij (her)aanvraag indicatie CIZ

Allereerst is gevraagd of de respondent betrokken is bij het doen van een aanvraag voor een (her)indicatie bij het CIZ. In totaal geven 70 respondenten (55%) aan dat dit op hen van toepassing is, 57 respondenten (45%) geven aan dat dit niet op hen van toepassing is en 2 respondenten hebben de vraag niet ingevuld. Alleen de 70 respondenten die hebben aangegeven dat een (her)indicatie bij het CIZ van toepassing is zijn meegenomen in de verdere analyse.

2.1 Hoe belangrijk is de rol van het IQ binnen de (her)indicatie Wlz zoals het nu gehanteerd wordt?

De rol van IQ binnen de (her)indicatie Wlz zoals het nu gehanteerd wordt, wordt door 35 respondenten (50%) als zeer belangrijk ervaren, door 31 respondenten (44%) als belangrijk ervaren, door 2 respondenten (3%) als nauwelijks belangrijk en door 2 respondenten (3%) als niet belangrijk/niet onbelangrijk ervaren, zie grafiek 2. Dit betekent dat 94% van de respondenten aangeeft dat IQ een (zeer) belangrijke rol speelt.

Grafiek 2. Belang van IQ bij de (her)indicatieaanvraag bij het CIZ.

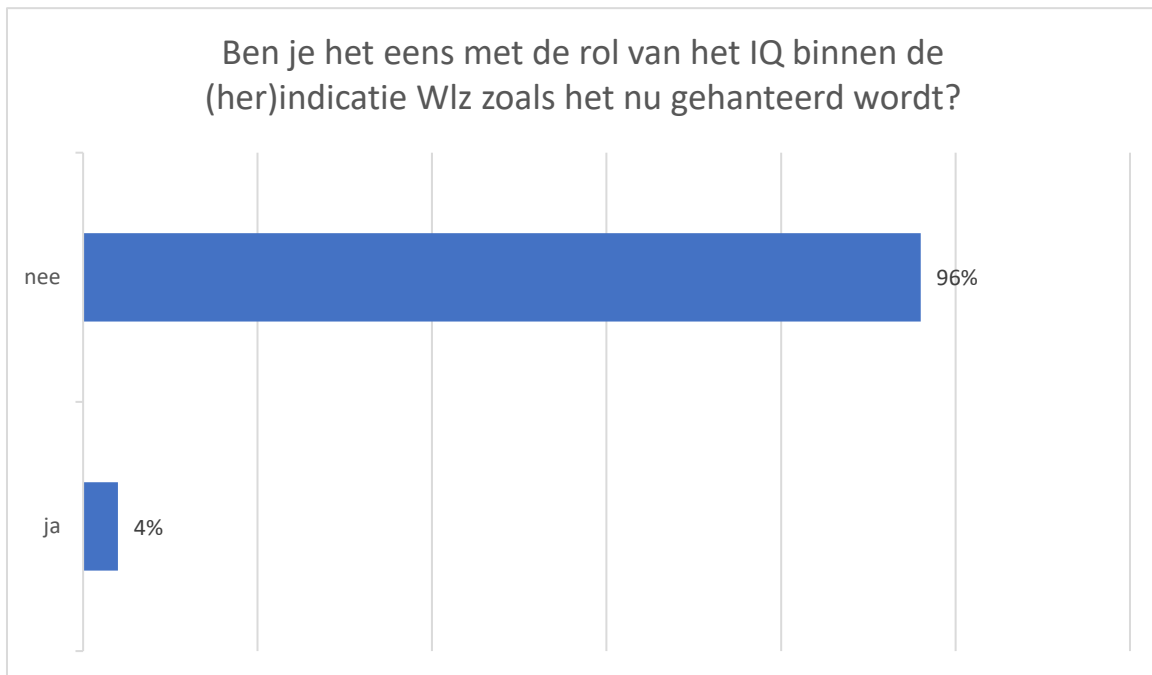
In de toelichting bij de vraag 'hoe belangrijk is de rol van het IQ binnen de (her)indicatie Wlz zoals het nu gehanteerd wordt' geven respondenten (N=54) vooral aan dat het IQ (te) zwaar wordt meegenomen in het besluit door CIZ.

Respondenten die hebben aangegeven dat IQ bij de (her)indicatieaanvraag nauwelijks belangrijk of niet belangrijk/niet onbelangrijk is, geven aan dat IQ bij de herindicatie niet (te) zwaar wordt meegewogen (N=2) of dat het geen harde eis is in het besluit van het CIZ (N=5).

Quote: 'De grens van 75 wordt nog steeds sterk aangehouden. Zit iemand hier net iets onder/boven heeft dit grote invloed op het wel/niet krijgen van een specifieke indicatie. Dit terwijl IQ geen absolute score is en lang niet doorslaggevend in het niveau van functioneren'.

2.2 Ben je het eens met de rol van het IQ binnen de (her)indicatie zoals het nu gehanteerd wordt?

In totaal geven 67 respondenten (96%) aan het oneens te zijn met de rol van het IQ binnen de (her)indicatie zoals het nu gehanteerd wordt. In totaal geven 3 respondenten (4%) aan het eens te zijn met de rol van het IQ binnen de (her)indicatie zoals het nu gehanteerd wordt, zie grafiek 3.

Grafiek 3. Percentage respondenten wat het eens is met de rol van het IQ binnen de (her)indicatie zoals het nu gehanteerd wordt.

Vrijwel alle respondenten die aangeven het oneens te zijn met de rol van het IQ bij de aanvraag van een (her)indicatie geven aan dat het belangrijk is om breed te kijken. Zo wordt aangegeven:

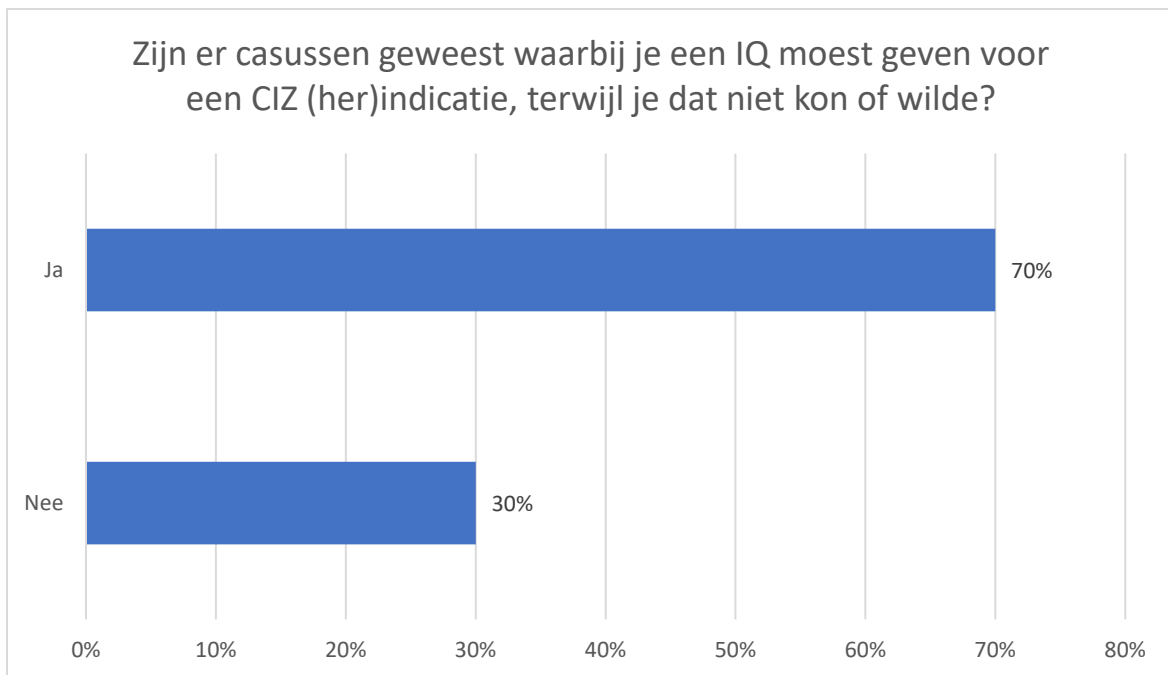
- De rol van adaptief vermogen en (sociaal)emotionele ontwikkeling is heel belangrijk.
- De rol van IQ moet kleiner worden.
- Wanneer iemand al een paar keer een stabiel IQ laat zien, zou het niet nodig moeten zijn om weer een nieuwe test af te nemen.

Quote: 'De definitie van een verstandelijke beperking is aangepast met de komst van de DSM5. De emotionele ontwikkeling en het adaptieve vermogen zouden meegenomen moeten worden in het bepalen van de mate van de verstandelijke beperking'.

De toelichting van de 3 respondenten die aangeven het eens te zijn met de rol van het IQ binnen de (her)indicatie zoals het nu gehanteerd wordt, geven aan dat het IQ niet als voorwaardelijk werd gezien, dat adaptief functioneren een grotere rol moet spelen en IQ een minder grote rol en dat het opnieuw opvragen van IQ geen nieuwe informatie zou opleveren.

2.3 Zijn er casussen geweest waarbij je een IQ moest geven voor een CIZ (her)indicatie, terwijl je dat niet kon of wilde?

In totaal geven 49 respondenten (70%) aan dat er casussen zijn geweest waarbij zij een IQ moesten geven voor een CIZ (her)indicatie, terwijl ze dat niet konden of wilden.

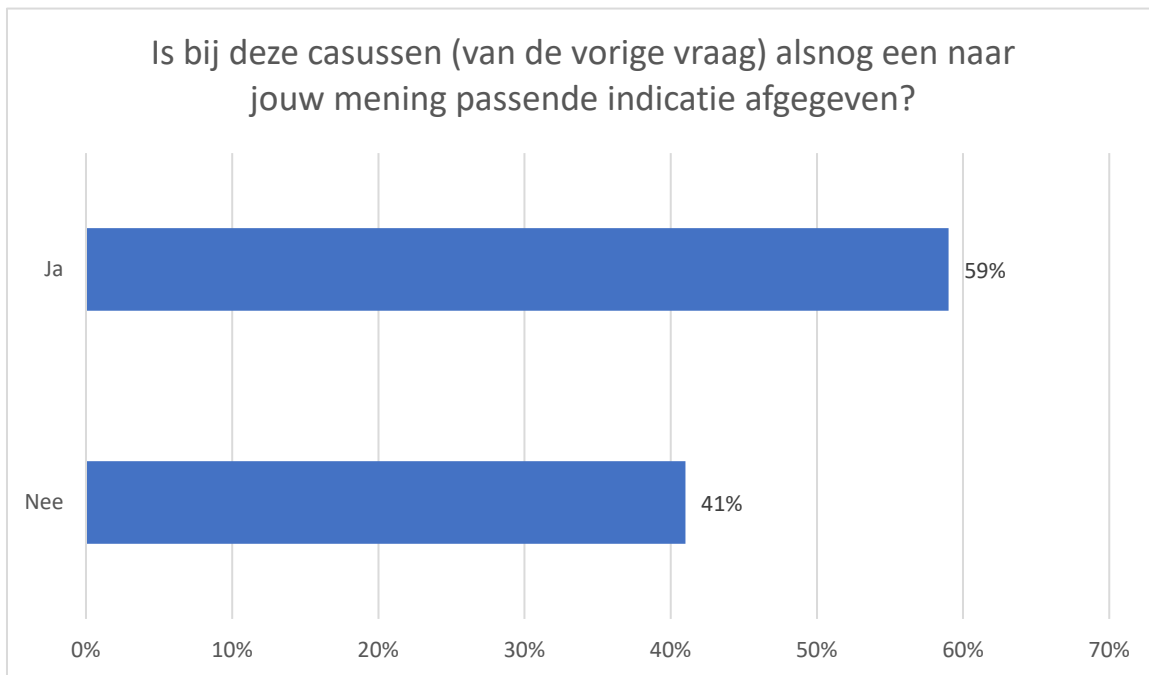
Grafiek 4. Percentage respondenten wat ja of nee antwoordt op de vraag of er casussen zijn geweest waarbij een IQ moest worden gegeven voor een CIZ (her)indicatie, terwijl degene dat niet kon of wilde.

De toelichting bij waarom men geen IQ kon of wilde geven is op te delen in de volgende categorieën:

- Het cijfer IQ zou niks (nieuws) zeggen (N=10)
- De afname van IQ was niet haalbaar (bijv. te belastend) (N=25)
- Bang dat IQ tot afwijzing zou leiden (N=4)
- IQ score niet beschikbaar (N=4)
- Overig, zoals 'eenzijdige weergave van de complexe problematiek' en 'oude inschatting middels SON waar erg de nadruk op werd gelegd' (N=6)

2.4 Is bij deze casussen (van de vorige vraag) alsnog een naar jouw mening passende indicatie afgegeven?

Dit betreft een vervolgvraag op de vraag of er een casus is geweest waar je een IQ moest geven voor een CIZ (her)indicatie, terwijl je dat niet kon of wilde. Daarom zijn enkel de antwoorden van de respondenten meegenomen die ja hebben ingevuld op deze vraag. In totaal 29 respondenten (59%) aan dat er alsnog een passende indicatie is afgegeven, 20 respondenten (41%) geven aan van niet.

Grafiek 5. Percentage van de respondenten wat ja of nee antwoord op de vraag of bij deze casussen (van de vorige vraag) alsnog een passende indicatie is afgegeven naar hun mening.

De respondenten die aangeven dat naar hun mening alsnog geen passende indicatie is afgegeven, geven daarbij aan dat:

- Er geen of een andere indicatie dan gewenst is afgegeven (bijv GGZ ipv VG) (N=10)
- Recente diagnostiek vereist werd (N=2)
- Overig (N=5), zoals 'in eerste instantie wel, maar moest op later tijdstip alsnog getest worden' en 'wisselend'

De respondenten die aangeven dat alsnog wel een passende indicatie is afgegeven, geven daarbij het volgende aan:

- Extra uitleg en/of aanvullende onderbouwing op de andere gebieden van functioneren was nodig (maar kost veel tijd) (N=19)
- Alsnog IQ aangeleverd (N=5)
- Gesprek met client door CIZ (N=2)
- Overig (N=2), zoals geweigerd verslagen te maken ivm morele bezwaren

3. De rol van IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing

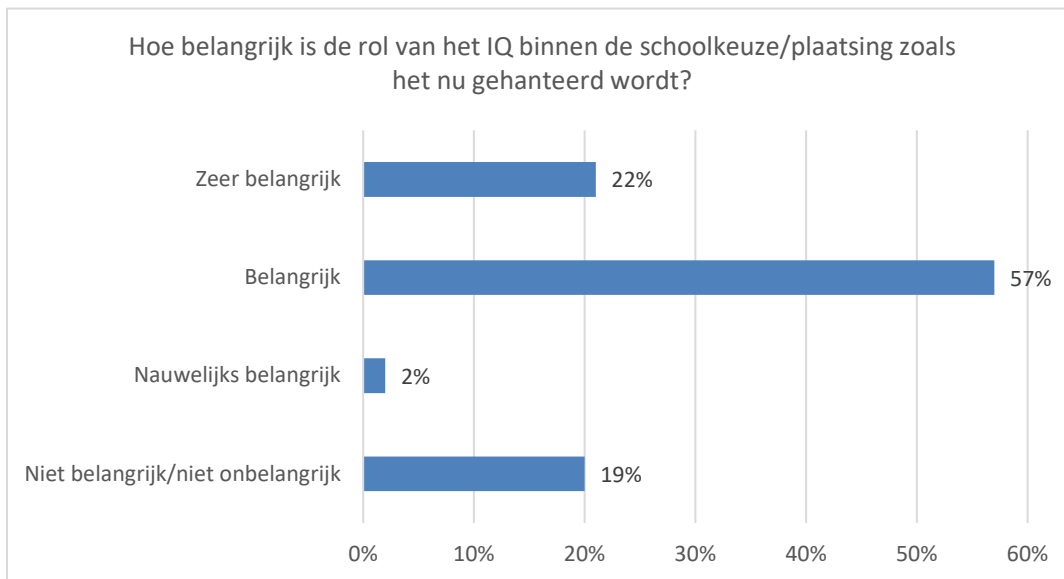
In totaal geven 81 respondenten (63%) aan dat de vragen over schoolkeuze plaatsing op hen van toepassing is, hun antwoorden zijn meegenomen in de verdere analyse.

3.1 Hoe belangrijk is de rol van het IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt?

De rol van IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt, wordt door 17 respondenten (22%) als zeer belangrijk ervaren en door 45 respondenten (57%) als belangrijk ervaren. In totaal geven 2 respondenten (2%) aan dat het nauwelijks belangrijk is en 15

respondenten (19%) geven aan dat het niet belangrijk is, zie grafiek 6. Dit betekent dat 79% van de respondenten aangeeft dat IQ een belangrijke tot zeer belangrijke rol speelt binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt.

Grafiek 6. Belang van IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt.

De toelichting bij deze vraag over ‘hoe belangrijk is de rol van IQ bij schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt?’ is in de volgende categorieën op te delen, namelijk:

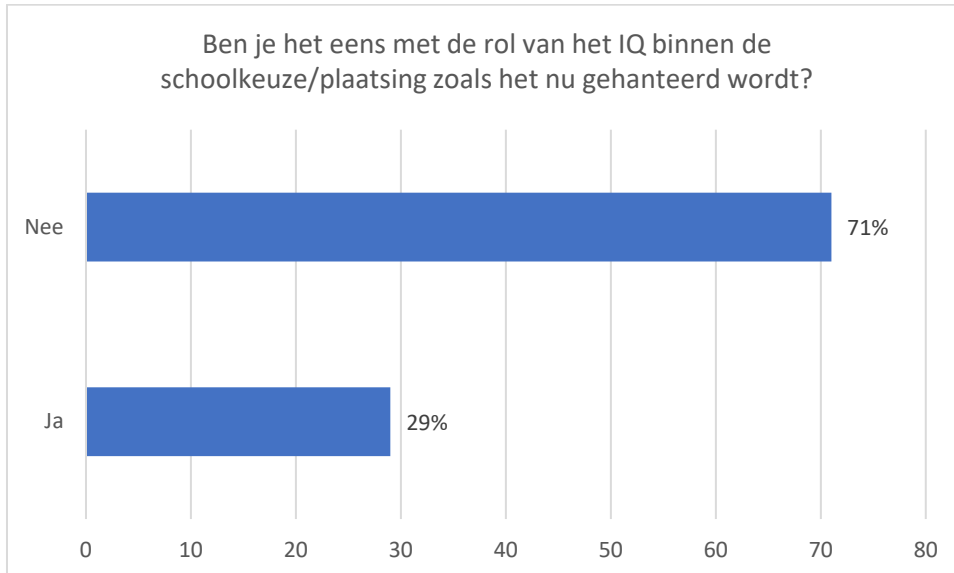
- IQ wordt (te) zwaar meegewogen of is doorslaggevend in besluit door samenwerkingsverband ten behoeve van plaatsing en/of bekostiging praktijkonderwijs, afgifte TLV , aanvraag van lwoo, S(B)O, VMBO of EMB bekostiging, bij dreigende schooluitval en toegang tot Leonardo-onderwijs (N= 49)
- IQ betrouwbaarheidsinterval is belangrijk maar wel altijd in combinatie met didactische resultaten (huidige en vorige school in geval van plaatsing elders) en sociaal emotionele ontwikkeling, ondersteuningsbehoeften en/of inschatting ouders. Ook het aankunnen is belangrijk en bepaalt wat kind kan gaan leren (N=17)
- Overige, waaronder vaststellen van verstandelijke beperking, indien IQ test langer dan 2 jaar oud, voor uitsluiten spraak-taal problemen)(N=7)

Voor plaatsing op het praktijkonderwijs vraagt de school om een geldige IQ test, waarbij de puntscore in het verslag genoemd wordt. Door het SWV wordt de bepaling hiervoor uit de Staatscourant gehanteerd.

Respondenten die hebben aangegeven dat de rol van IQ nauwelijks of niet belangrijk is binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt (N=17), geven aan dat IQ één van de factoren is in het kindbeeld dat wordt gebruikt om zicht te krijgen op onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. (N= 9)

3.2 Ben je het eens met de rol van het IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt?

In totaal geven 57 respondenten (71%) aan het oneens te zijn met de rol van het IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt. 23 respondenten (29%) geven aan het eens te zijn, zie grafiek 7.

Grafiek 7. Percentage respondenten wat het eens/oneens is met de rol van het IQ binnen de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt.

Op de vraag wat volgens de respondenten een alternatief zou kunnen zijn om schoolkeuze/plaatsing op te baseren, wordt het volgende aangegeven door respondenten die het oneens waren met de rol van het IQ:

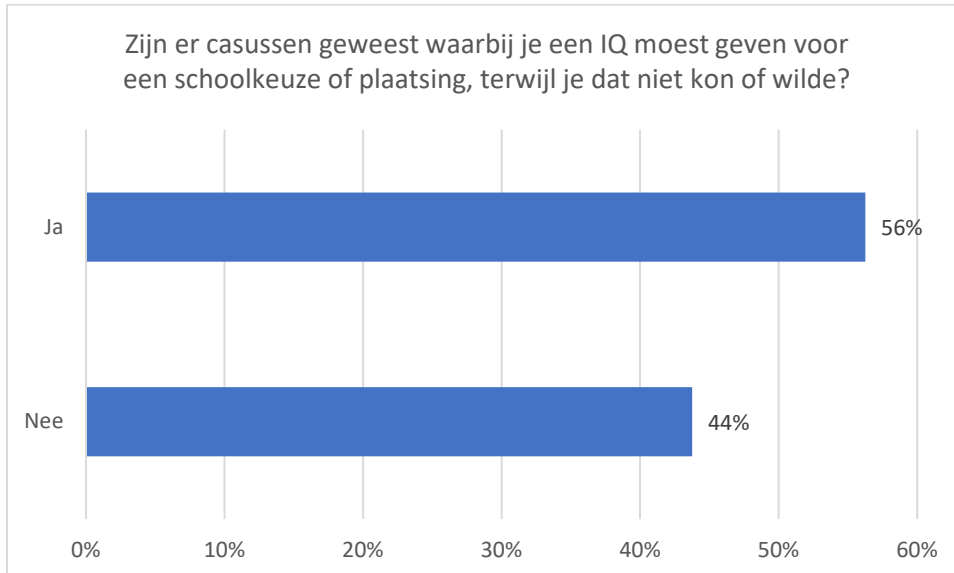
- De slagboom diagnostiek opheffen en de focus leggen op onderwijsbehoeften en handelingsgerichte ondersteuning. Genoemd worden: kijk naar leertempo, sociaal emotionele ontwikkeling en/of het niveau van schoolse vaardigheden, het OPP leidend maken, een sterke zwakte analyse, ga observeren, ga het gesprek aan, kijk naar executieve functies en/of adaptieve vaardigheden, observaties aan de hand van leerlijnen, werkhouding, interesses en leerstijlen (N=36)
- IQ kan ondersteunend zijn aan een beslissing want het geeft informatie over de opbouw van het intelligentieprofiel en is een onafhankelijke meting, maar altijd in samenspraak met andere informatie (N=11)
- Een IQ bepaling is te belastend voor (sommige) kinderen/leerlingen en betrouwbaarheid is betrekkelijk (N=4)
- Overige, oneens want te ondoorzichtig voor ouders, te weinig aanwezige kennis op basisscholen en neem de professional serieus (N= 3)

Bij de respondenten die aangeven het eens te zijn met de rol van IQ binnen de schoolkeuze /plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt, wordt de volgende toelichting gegeven:

- IQ is een onderdeel van het breder kijken, focus ligt/moet liggen op onderwijsbehoeften en het daadwerkelijk functioneren, en wat is er nodig is. IQ kan wel helpend zijn in de keuze (N=14)
- Het is niet zo zwart- wit en IQ kan worden gebruikt om cognitieve capaciteiten als oorzaak van de taal en spraakproblemen uit te sluiten. (N=6)

3.3 Zijn er casussen geweest waarbij je een IQ moest geven voor een schoolkeuze of plaatsing, terwijl je dat niet kon of wilde?

In totaal geven 45 van de 81 respondenten (56%) aan dat zij weleens een casus/casussen hebben gehad waarbij ze het IQ moesten geven voor een schoolkeuze/plaatsing terwijl men dat niet kon of wilde, zie grafiek 8.

Grafiek 8. Percentage respondenten wat ja / nee antwoordt op de vraag of er casussen zijn geweest waarbij een IQ moest worden gegeven voor een schoolkeuze/plaatsing terwijl degene dat niet kon of wilde.

De toelichting waarom men geen IQ kon of wilde geven, is op te delen in de volgende categorieën:

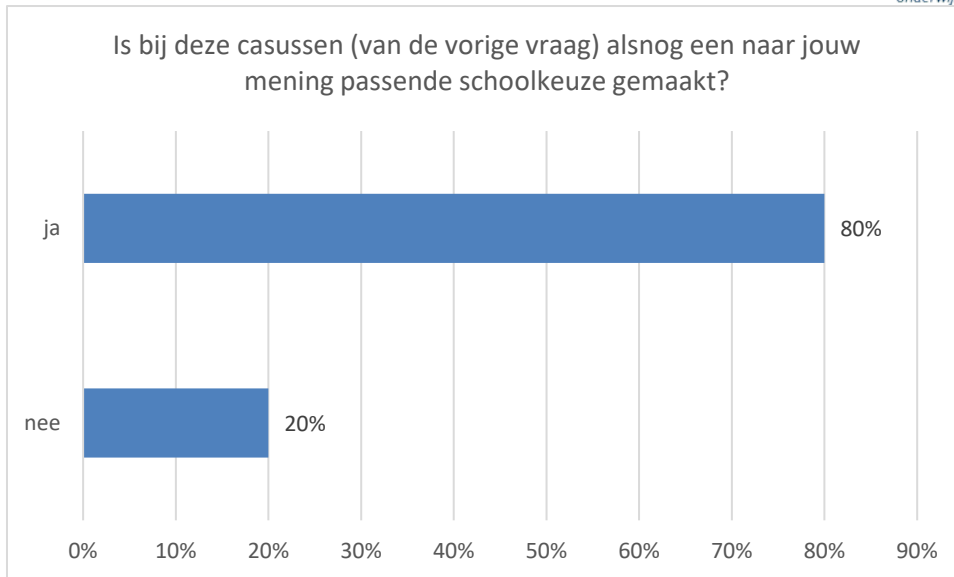
- Het cijfer IQ zou niets (nieuws) toevoegen en/of is niet passend. Onder andere want niet betrouwbaar, testen om het testen, of uit overall beeld is de uitstroom al duidelijk (N=25)
- De afname van IQ was niet haalbaar (bijvoorbeeld te belastend (N= 6))
- Bang dat IQ tot afwijzing zou leiden (IQ als contra-indicatie) (N= 4)
- Overige, bijvoorbeeld dat IQ score niet beschikbaar is, of geen toestemming ouders. Ook wordt aangegeven dat het onderbouwen en regelen bijna een dagtaak is (N=6).

Het onderbouwen en regelen is voor ons wel echt een dagtaak. Het maakt ons werk niet leuk en het gevoel van wantrouwen wat van de commissie afstraalt is groot.

Ook wel een verzoek om bepaalde test, terwijl ik dat niet passend vond. Ik vind niet dat een commissie mag eisen welke test wordt afgenomen.

3.4 Is bij deze casussen (van de vorige vraag) alsnog een naar jouw mening passende schoolkeuze gemaakt?

Dit betreft een vervolgvraag op de vraag of er een casus is geweest waar je een IQ moet geven voor een passende schoolkeuze, terwijl je dat niet kon of wilde. Daarom zijn enkel de antwoorden van de respondenten meegenomen die ja hebben ingevuld op deze vraag. In totaal geven 36 respondenten (80%) aan dat er alsnog een passende schoolkeuze is gemaakt, 9 respondenten (20%) geven aan van niet.

Grafiek 9. Percentage respondenten wat ja / nee antwoordt op de vraag of bij deze casussen (van vorige vraag) alsnog een passende indicatie is afgegeven naar hun mening.

Respondenten die aangeven dat alsnog een passende schoolkeuze is gemaakt, geven daarbij aan dat:

- Extra uitleg, observaties en gesprekken nodig waren en/of aanvullende onderbouwing op de anderde gebieden van functioneren moest worden aangeleverd. (N=21)
- Alsnog IQ aangeleverd of aanvullende testen moesten worden afgenomen (N=8)

Het SWV is onvermurwbaar: zonder non-verbale IQ test géén indicatie. Zij verwijzen volledig naar de Staatscourant.

Respondenten die aangeven dat naar hun mening alsnog geen passende indicatie is afgegeven, geven daarbij aan het volgende aan:

- De leerling is op een ander type school/schoolniveau terecht gekomen dan het voorgestelde onderwijsaanbod of kwam zelfs (een tijdje) thuis te zitten. (N=5)
- Er is alsnog een intelligentie onderzoek uitgevoerd bij een andere organisatie of school (N=2)

4. Is er nog iets dat je kwijt wilt over de rol van IQ bij (her)indicatie CIJZ of bij keuze/toelating school?

Op de laatste vraag of men nog iets kwijt wil over de rol van IQ bij (her)indicatie CIJZ of bij keuze/toelating school, geven respondenten het volgende aan:

- Laat IQ puntscore en fixatie op dit getal los / schaf de slagboomdiagnostiek af (N=18)
- IQ is niet leidend maar een onderdeel van, niet zwart-wit. Zwaartepunt moet liggen op onderwijs-zorgbehoeften enzovoort. (N=19)
- Schat de professional op waarde, laat advisering doen door mensen die er verstand van hebben (N=4)

5. Conclusies en aanbevelingen

De belangrijkste bevindingen zijn:

- IQ speelt een (zeer) belangrijke rol bij zowel de (her)indicatieaanvraag bij het CIZ (94%) als bij de schoolkeuze/plaatsing zoals het nu gehanteerd wordt (79%).
- Het overgrote deel van de respondenten is het niet eens met de rol van het IQ binnen zowel de (her)indicatie WLZ (95%) als binnen de schoolkeuze/plaatsing (71%) zoals het nu gehanteerd wordt.
- Door zowel respondenten die het wel als niet eens waren met deze rol van het IQ, werd benadrukt dat het belangrijk is om breed te kijken en minder focus te leggen op IQ.
- Veel orthopedagogen en psychologen geven aan dat er casussen zijn geweest waarbij zij een IQ moesten geven voor een CIZ (her)indicatie (70%) of voor een schoolkeuze/plaatsing (56%), terwijl zij dit niet konden of wilden. Dit konden of wilden zij niet, omdat het cijfer bijvoorbeeld niks zou zeggen of afname niet haalbaar was door bijvoorbeeld een te grote en onnodige belasting van de cliënt.
- Bij de casussen waar men een IQ moest aanleveren terwijl men dit niet wilde of kon, komt er in veel gevallen (bij 41% van CIZ (her)indicatie en bij 20% bij schoolkeuze/plaatsing) uiteindelijk *geen* passende indicatie of schoolkeuze/plaatsing en werd er een groot beslag op de tijd van professionals gelegd.

Op basis van deze bevindingen bevelen wij aan om toe te werken naar het loslaten van IQ als harde eis bij zowel de (her)indicatieaanvraag bij het CIZ als bij de schoolkeuze/plaatsing en te zoeken naar een passend alternatief. Hiermee beogen wij een betere aansluiting te vinden tussen recente wetenschappelijke inzichten rondom intelligentiemetingen enerzijds, en ervaringen vanuit de beroepspraktijk anderzijds. Wij adviseren om middels focusgroepen tot een passend alternatief te komen, waarbij de inhoud van dit rapport als basis gebruikt kan worden.

6. Literatuur

Blackwell, L. S., Rodriguez, S., & Guerra-Carrillo, B. (2015). Intelligence as a malleable construct. In S. Goldstein, D. Princiotta, & J. A. Naglieri (Eds.), *Handbook of intelligence: evolutionary theory, historical perspective, and current concepts* (pp. 263 - 282). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-1562-0_18.

Loretan, N., Radstaak, R. J., & Bosman, A. M. T. (2019). De test getest. Over de onbruikbaarheid van psychologische testen voor uitspraken over het individu. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 58, 115-136.

Torres Van Grinsven, V. (2022). Sources of measurement error in pediatric intelligence testing. *Methodological Innovations*, 15(1), 96-104. <https://doi.org/10.1177/20597991221077919>

Van Hoogdalem, A., & Bosman, A.M.T. (2023, online first). Intelligence tests and the individual: Unsolvable problems with validity and reliability. *Methodological Innovations*, 1-13. <https://doi.org/10.1107.711/2707/5290759799192132131221133871>